

СТАНОВИЩЕ

От: проф. д.н. Живко Иванов Драганов, катедра „Международно право и право на ЕС“, ЮФ на УНСС

Относно: дисертационния труд на Лилия Миткова Йотова на тема “Бизнес с интелектуална собственост във фотографската индустрия”, представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност, докторска програма “Организация и управление извън сферата на материалното производство” (интелектуална собственост в творческите индустрии)

Основание за представяне на рецензията е участието ми в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 3519/29.10.2025 на Заместник-ректора по научноизследователската дейност на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Лилия Йотова има бакалавърска степен по специалност „Икономика – бизнес администрация“ от Нов Български университет и магистърска степен по „Печатни медии“ от СУ „Св. Климент Охридски“. Участвала е в множество обучения в областта на фотографията, рекламата и др. Професионалното ѝ развитие е тясно свързано с научните ѝ интереси и изследвания в областта на бизнеса с интелектуална собственост. Тя е заемала длъжността „връзки с обществеността“ в различни организации, сред които медия, образователен център и др. Работила е като фотограф в „Саномат Блясък България“ АД и като фоторепортер във фотографска агенция „Булфото“. От 2016 до сега тя е преподавател в Частен професионален колеж по екранни изкуства – Арт колеж – София и управител на „Арт фото лейбъл“ ЕООД. Лилия Йотова е и

председател на Асоциацията на професионалните фотографи. Владее английски, френски и руски език.

2. Обща характеристика и приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд представлява оригинално научно изследване на фотографската индустрия като творческа индустрия и на фотографските произведения. Авторът разглежда бизнес моделите на използване на произведения на фотографското изкуство през призмата на икономическите принципи и закономерности и прави предложения за по-ефективно управление на интелектуалната собственост. Трудът се отличава с интердисциплинарния си характер и обхваща както икономическите, така и управленските и правните аспекти на изследваните явления.

Дисертацията е в обем от 280 страници и се състои от Увод, три глави, Изводи, Заключение и приложения. Направени са 194 бележки под линия. Използваната литература включва 136 публикации, основната част от които представляват научни изследвания. Цел на изследването е създаването и систематизирането на бизнес модели във фотографската индустрия, които да имат и приложна насоченост. Тезата на дисертанта е, че фотографските произведения притежават бизнес потенциал като нематериални блага. В основната си част формулираните от автора хипотези се потвърждават в резултат от проведеното изследване. Първата глава обхваща въпросите относно появата и развитието на фотографията, характерните особености на фотографските произведения, фотографията като индустрия и ролята и възможностите на изкуствения интелект за намеса във фотографската индустрия. Втората глава е насочена към анализа на източниците на правната уредба, в т.ч. на международните актове, актовете от правото на ЕС и вътрешното законодателство. Разгледани са съдържанието на авторското право върху фотографско произведение и времетраенето на закрилата, свободното използване на произведения, особеностите във връзка с авторството, нарушенията и др. Дисертантът е предложил собствена класификация на фотографските произведения. Третата глава съдържа определяне и систематизация на множество бизнес модели във фотографската индустрия. Изследван е и въпросът за отстъпването на авторските права. Включени са две анкетни проучвания, резултатите от които са представени в приложения.

Дисертацията представлява оригинално и актуално изследване, което се отличава с множество достойнства и има приносен характер. Трудът обогатява съществуващите изследвания и то не само в областта на икономиката, но и в други области на научното познание. Интердисциплинарното изследване на използването на фотографските произведения е един от най-значимите приноси на труда.

Наред с обогатяването на съществуващите знания, основен принос на труда е разработеният от автора подход за прилагане на бизнес моделите във фотографската индустрия. Трябва да се открият и авторовите класификации на фотографските произведения и фотографските жанрове. Практико-приложните приноси включват направения SWOT анализ и проведените анкетни проучвания, чрез които се установяват редица проблеми на практиката и позволяват на автора да изведе причините и да формулира предложения за подобряване на условията за развитие на фотографския бизнес. Принос с приложно значение е предложената система за посочване на авторите на фотографски произведения.

3. Оценка на публикациите и на автореферата

Представените от кандидата научни публикации надхвърлят установените изисквания и демонстрират задълбочения интерес на автора към изследваната проблематика. Те включват две статии в специализирани списания и четири доклада, публикувани в сборници от научни форуми на Института по интелектуална собственост и технологичен трансфер при УНСС. Публикациите са изцяло по проблеми, които са свързани с темата на дисертационния труд. Те обогатяват съществуващите знания и разкриват способността на дисертанта да води научна дискусия. Избраните теми са актуални и значими. Сред тях са проблемите на използването на изкуствения интелект във фотографията и в частност относно правата върху произведения, които са създадени изцяло или при използването на изкуствен интелект; проблемите, които произтичат от използването на фотографски произведения в дигитална среда и от цифровизацията, въпросите свързани с управлението на фотографски произведения в дигитална среда и др. Освен с научните си приноси, публикациите на кандидата имат и практико-приложно значение и могат да бъдат полезни за развитието на практиката.

Авторефератът отговаря на установените изисквания и включва представяне на предмета, обекта, целите и задачите и на методите на изследването и на съдържанието на отделните части на дисертацията. Включен е списък на публикациите по темата на дисертационния труд. Научните и научно-приложните приноси на труда са отразени коректно от дисертанта.

4. Препоръки

Към автора могат да бъдат отправени някои бележки и препоръки, които съм посочил по-долу. Те са ограничени до анализа на правните аспекти на изследваните явления.

В дисертацията са допуснати някои неточности. Наредба № 11 от 9 януари 2012 г. не определя статута на фотографа, както посочва авторът на стр. 50, а държавните изисквания за придобиването на квалификация по професията "Фотограф". Неправилно е да се твърди, че със закупуването на фотографско произведение се прехвърлят авторски права (стр.51). Споразумението ТРИПС не се администрира от СОИС, както е посочено на стр. 99. Причината в обхвата му да не се включват моралните права е, че Споразумението има за предмет единствено търговските аспекти на интелектуалната собственост, т.е. имуществените права.

В правото не съществуват „автонарушения“ на авторски права, каквито са изведени от дисертанта на стр.144. Носителят на правото е този, който може да реши дали да го упражни, или не. Няма задължение за авторите да упражняват авторските си права. Неправилно е Криейтив комънс да се разглеждат като форма на свободно използване на произведения (стр. 146). Свободното използване не изисква съгласието на автора. Обратно, Криейтив комънс е вид договорно използване, което изисква съгласието на носителя на авторското право.

Понятието „прехвърляне“ на права, анализирано от автора на стр. 98 е общо правно понятие, неговото съдържание не се определя от отделните отрасли и дялове на правото. Българското законодателство не допуска прехвърлянето на имуществени авторски права, а единствено отстъпването им за определен период. Това става на основата на авторски договори. ЗАПСП не урежда лицензии и лицензионни отношения в правния смисъл на това понятие. Договорът за лицензия има за предмет използване

на обект на индустриална собственост и това разграничение трябва да се прави, за да се избегне смесването на различни правни институти.

Не може да получи подкрепа направеното от дисертанта предложение за задължение авторите да въвеждат своите данни преди създаването на произведение. Неимущественото право на автора включва и правото му да реши да разгласи произведението си под псевдоним или анонимно. Анонимното разгласяване е право, което следва да се признава за всеки автор, включително и за авторите на фотографски произведения. Анонимното разгласяване не лишава произведението от авторскоправна закрила, до разкриването на самоличността на автора тя се упражнява от лицето, което е разгласило произведението.

Направените бележки и препоръки не променят цялостната ми положителна оценка на дисертационния труд.

5. Заключение

Дисертационният труд на тема “Бизнес с интелектуална собственост във фотографската индустрия” представлява оригинално научно изследване, което се отличава с множество научни и научно – приложни приноси. Трудът отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на Правилника за прилагането му.

Въз основа на цялостното ми впечатление за качествата и достойнствата на труда, предлагам на научното жури да вземе решение за присъждане на Лилия Миткова Йотова на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма “Организация и управление извън сферата на материалното производство” (интелектуална собственост в творческите индустрии).

07.12.2025

гр. София

Подпис: .....

проф. д.н. Живко Драганов

REVIEW

From: Prof. Dr. Sc. Jivko Ivanov Draganov, Department of International Law and EU Law, Law Faculty of the University of National and World Economy

Subject: the dissertation work of Liliya Mitkova Yotova on the topic “Business with Intellectual Property in the Photography Industry”, submitted for the award of the educational and scientific degree “Doctor” in the professional field 3.8. Economics, doctoral program “Organization and Management Outside the Sphere of Material Production” (Intellectual Property in the Creative Industries)

The reason for presenting the review is my participation in the composition of the scientific jury for the defense of the dissertation according to Order № 3519/29.10.2025 of the Vice-Rector for Research of the UNWE.

1. Information about the candidate

Liliya Yotova holds a bachelor's degree in Economics - Business Administration from the New Bulgarian University and a master's degree in Print Media from Sofia University "St. Kliment Ohridski". She has participated in numerous training courses in the field of photography, advertising, etc. Her professional development is closely related to her scientific interests and research in the field of intellectual property business. She has held the position of "public relations" in various organizations, including media, an educational center, etc. She worked as a photographer at "Sanoma Bulgaria" JSC and as a photojournalist at the photography agency "Bulphoto". From 2016 to the present she has been a lecturer at the Private Professional College of Screen Arts - Art College - Sofia and manager of "Art Photo Label" EOOD. Liliya Yotova is also the chairperson of the Association of Professional Photographers. She speaks English, French and Russian.

2. General characteristics and evaluation of the contributions of the dissertation

The dissertation is an original scientific study of the photographic industry as a creative industry and of the photographic works. The author examines the business models of using works of photographic art through the prism of economic principles and laws and makes proposals for more effective management of intellectual property. The work is distinguished by its interdisciplinary nature and covers both the economic, managerial and legal aspects of the studied phenomena.

The dissertation is 280 pages long and consists of an Introduction, three chapters, Conclusion and appendices. 194 footnotes have been made. The literature used includes 136 publications, the main part of which is scientific research works. The aim of the study is to create and systematize business models in the photographic industry, which should also have an applied focus. The thesis of the author is that photographic works have business potential as intangible assets.

The main part of the hypotheses formulated by the author are confirmed as a result of the research conducted. The first chapter covers issues regarding the emergence and development of photography, the characteristic features of photographic works, photography as an industry and the role and possibilities of artificial intelligence for intervention in the photographic industry. The second chapter is aimed at the analysis of the sources of the legal framework, including international acts, acts of EU law and domestic legislation. The content of the copyright on a photographic work and the term of protection, the free use of works, the specifics regarding authorship, the infringements, etc. are analyzed. The candidate has proposed her own classification of photographic works. The third chapter defines and systematizes numerous business models in the photographic industry. The issue of copyright licensing is also examined. Two surveys are also included, the results of which are presented in the appendices.

The dissertation is an original and up-to-date study, which is distinguished by many merits and contributions. The work enriches the existing research, not only in the field of economics, but also in other areas of scientific knowledge. The interdisciplinary study of the use of photographic works is one of the most significant contributions of the work.

Along with the enrichment of existing knowledge, main contribution of the work is the approach developed by the author for the implementation of business models in the photographic industry.

The author's classifications of photographic works and photographic genres should also be highlighted. The practical and applied contributions include the SWOT analysis and the survey studies conducted, which identify a number of problems in practice and allow the author to deduce the reasons and formulate proposals for improving the conditions for the development of the photographic business. A contribution of applied significance is the proposed system for indicating the authors of photographic works.

3. Evaluation of the publications and of the abstract

The scientific publications presented by the candidate exceed the established requirements and demonstrate the author's deep interest in the researched issues. They include two articles in specialized journals and four reports published in proceedings of scientific forums of the Institute of Intellectual Property and Technology Transfer at the UNWE. The publications are entirely on problems that are related to the topic of the dissertation work. They enrich the existing knowledge and reveal the ability of the candidate to conduct a scientific discussion.

The selected topics are contemporary and significant. Among them are the problems of the use of artificial intelligence in photography and in particular the rights to works that are created entirely or with the use of artificial intelligence; the problems arising from the use of photographic works in a digital environment and from digitization, issues related to the management of photographic works in a digital environment, etc. In addition to their scientific contributions, the candidate's publications also have practical and applied significance and can be useful for the development of practice.

The abstract meets the established requirements and includes a presentation of the subject, object, goals and objectives, and the research methods and the content of the chapters of the dissertation. A list of publications on the topic of the dissertation is included. The scientific and applied scientific contributions of the work are correctly reflected by the author.

4. Recommendations

Some remarks and recommendations can be addressed to the author, which I have listed below. They are limited to the analysis of the legal aspects of the phenomena studied.

The dissertation contains some inaccuracies. Ordinance No. 11 of January 9, 2012 does not define the status of the photographer, as the author indicates on page 50, but the state requirements for acquiring a qualification in the profession of "Photographer". It is incorrect to claim that copyright is transferred with the purchase of a photographic work (p. 51). The TRIPS Agreement is not administered by WIPO, as stated on page 99. The reason for not including moral rights in its scope is that the Agreement only deals with the trade related aspects of intellectual property, i.e. property rights.

In law, there are no "self-infringements" of copyright, as deduced by the candidate on p.144. It is the holder of the right who can decide whether to exercise it or not. There is no obligation for authors to exercise their rights. It is incorrect to consider Creative Commons as a form of free use of works (p. 146). Free use does not require the consent of the author. Conversely, Creative Commons is a type of contractual use that requires the consent of the copyright holder.

The concept of "transfer" of rights, analyzed by the author on page 98, is a general legal concept, its content is not determined by the individual branches and sections of law. Bulgarian legislation does not allow the transfer of copyrights, but only their assignment for a certain period. This is based on agreements for the use of copyrighted works. The Copyright and Neighbouring Rights Act does not regulate licenses and licensing relations in the normative meaning of this term. The subject of the license contract is the use of an object of industrial property and this distinction must be made in order to avoid mixing different legal concepts.

The proposal made by the author for an obligation for authors to enter their data before creating a work cannot be supported. The author's moral right also includes his right to decide to disclose his work under a pseudonym or anonymously. Anonymous disclosure is a right that should be recognized for every author, including authors of photographic works. Anonymous disclosure does not deprive the work of copyright protection, until the identity of the author is revealed, it is exercised by the person who disclosed the work.

The remarks and recommendations made do not change the positive evaluation of the dissertation work.

5. Conclusion

The dissertation work on the topic "Business with Intellectual Property in the Photography Industry" is an original scientific study that is distinguished by numerous scientific and applied scientific contributions. The work meets the requirements of the Act on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria and of the Regulations for the implementation of the Act on the Development of Academic Staff.

Based on my overall impression of the qualities and merits of the work, I propose to the scientific jury to make a decision to award Liliya Mitkova Yotova the educational and scientific degree "doctor" in professional field 3.8. Economics, doctoral program "Organization and Management Outside the Sphere of Material Production" (Intellectual Property in the Creative Industries).

07.12.2025

Sofia

.....

Prof. Dr.Sc. Jivko Draganov